

OVERSTOCKING OF WILD BOARS AS EVENTUALITY OF LEGAL REGULATIONS

JIŘÍ TUZA

Mendelova univerzita v Brně

Abstract in original language

Jedním z významných problémů zemědělství a predačních tlaků na drobnou zvěř v honitbách se v posledních dvou desetiletích staly neúměrně vysoké stavy černé zvěře. Tato situace má více příčin, z nichž velmi významnou a mnohdy opomíjenou je právní úprava myslivosti. Cílem příspěvku je analýza současného stavu se zaměřením na uvedený segment.

Key words in original language

Právo myslivosti; černá zvěř; škoda; honitba.

Abstract

Overstocking of wild boars is one of important issue of agriculture and predation pressure for small game in the course of last two decades. This situation has multiple causes, legal regulations on hunting is very important and often neglected one. The aim of this paper is an analysis of status quo with a view to mentioned segment.

Key words

Hunting rights; wild boars; damage; hunting gound.

Černá zvěř byla až do poloviny dvacátého století málo významnou zvěří chovanou až na výjimky v oborách, kam byla v českých zemích, pro neúnosné způsobované na polních kulturách, uzavřena koncem 18. století. Vlivem válečných událostí, kdy černá zvěř unikla z obor a následnou kolektivizací zemědělství, dochází k narůstání početných stavů černé zvěře ve volnosti. Tak se černá zvěř stává po roce 1950 stálou zvěří v mnoho honitbách. Zpočátku představovala vítané zpestření, později se začíná rozmnožovat a působí škody na zemědělských plodinách.¹ Jakmile se stala stálou zvěří ve většině zprvu lesních honiteb, byla nastolena potřeba s touto zvěří řádně hospodařit, aby byla vychována zdravá zvěř s dobrou trofejí a v „takových stavech, které jsou v souladu se zájmy zemědělského a lesního

¹ WOLF, R., RAKUŠAN, C. *Černá zvěř*. Praha : Státní zemědělské nakladatelství, 1977, s. 5

hospodářství² Obtíží v chovu černé zvěře, za přirozených a cíleně stabilizačně neovlivněných přírodních podmínek, je její značná pohyblivost. Není věrná místu svého zrození, území kde žije je značně rozsáhlé a její pobyt se řídí zejména snahou dosáhnout snadno potravy a kryt. V zimním období se zdržuje v lesích a v létě nachází kryt a potravu v polních kulturách. V roce 1973 byla ministerstvem zemědělství a výživy ČSR schválena „Koncepce rozvoje myslivosti v ČSR do roku 1990“. Podle tohoto dokumentu, určujícího směr dalšího rozvoje myslivosti, měly kmenové stavy černé zvěře v Českých zemích činit 4.000 kusů a odloveno mělo být ročně 7.000 kusů. Už před rokem 1977 však byly kmenové stavy překročeny zhruba o třetinu a lov se blížil 15.000 kusům ročně.³

Jak ukázal vývoj a jak vyplývá z následujícího přehledu sčítaných stavů černé zvěře od poválečného období do současnosti, hospodaření s černou zvěří se zcela vymklo z „rukou“ a kontrolované hospodaření, ve smyslu koncepce hospodaření s cílem zachování geneticky zdravé a původní černé zvěře, se ukázalo poněkud iluzorní.

V období vypracování „Koncepce rozvoje myslivosti v ČSR do roku 1990“ byl účinný zákon 23/1962 Sb. o myslivosti, který v § 30 umožňoval lov prasat divokých za noci, zakazoval ale při lovu používat umělých světelných zdrojů. Navazující vyhláška č.4/1967 Sb. o hájení a době, způsobu a podmínkách lovu některých druhů zvěře v § 1, odst. 2 stanoví, že hájeny nejsou na celém státním území prasata divoká /kromě bachyně/, která měla dobu lovu stanovenou dle §2 odst. 1 téže vyhlášky od 1. srpna do 15. ledna. Z uvedeného vyplývá, že prasata divoká ve stadiu selete, lončáka a kňoura mohla být lovena celoročně a od 1. srpna do 15.ledna mohla být lovena veškerá černá zvěř všech věkových kategorií bez jakéhokoli omezení. K tomu je ale nutno dodat, že vzhledem k tehdejší úrovni pozorovací a střelecké optiky za zhoršené viditelnosti a v noci, nebyli kňouři až na výjimky v období od 15. ledna do 1. srpna loveni. Jelikož v období šedesátých a sedmdesátých let byla černá zvěř v mnoha honitbách poměrně vzácnou zvěří, byla vyvíjena poměrně značná snaha ze strany uživatelů honiteb tuto zvěř ulovit. V roce 1967 bylo uloveno 4.135 kusů černé zvěře, zatím co v roce 1973 to bylo už 7.566 kusů a jarní kmenové stavy vzrostly z 2.538 kusů na 5.177 kusů, tedy na téměř dvojnásobek⁴.

² WOLF, R., RAKUŠAN, C. *Černá zvěř*. Praha : Státní zemědělské nakladatelství, 1977, s. 7

³ WOLF, R., RAKUŠAN, C. *Černá zvěř*. Praha : Státní zemědělské nakladatelství, 1977, s. 8

⁴ VODŇANSKÝ, M., KRČMA, J., ZABLOUDIL, F. *Zhodnocení vývoje populace černé zvěře a vypracování návrhů na její účinnou regulaci*, Brno, 2003, Institut ekologie zvěře, Veterinární a farmaceutické univerzity Brno, str.6

Z uvedeného vyplývá, že i přes skutečnost možnosti lovu černé dospělé zvěře v období od 1. srpna do 15. ledna, nebylo dosaženo snížení početních stavů. Je možno spatřovat několik příčin. Jednak je to záměrné šetření bachyní, neboť černá zvěř byla zvěří stále poměrně vzácnou a uživatelé honiteb byli rádi, že se „u nich“ černá zvěř vyskytuje a jednak to bylo omezení použít při lovu světelného zdroje usnadňujícího nejen lov, ale také bezpečnější obeznání zvěře. Černá zvěř mohla být lovena ve všech věkových kategoriích naháňkou, nadháňkou, nebo nátlačkou. Novelizující vyhláška 10/1976 Sb. nepřináší ve vztahu k lovu černé zvěře žádných změn.

Navazující vyhláška č. 20/1988 Sb. ministerstva zemědělství a výživy České socialistické republiky ze dne 22. ledna 1988, kterou se provádí zákon o myslivosti ponechává ale určité změny přináší. Ponechává v §18 i) dobu lovu prase divoké, kňour a bachyně od 1. 8. do 15. 1. s výjimkou uvedenou v § 19 odst. 2 a 4. Tato výjimka s vztahovala na bažantnice a tokaniště tetřeva a tetřívka. Selata a lončáci dle §17 odst. 3 patřili mezi druhy zvěře, které neměly stanovenou dobu hájení. Zpříšňuje způsob lovu prasete divokého v §22 v noci tím, že je vyžadováno použití vhodné pozorovací a střelecké optiky a zakazuje lovit zvěř při současně probíhající sklizni zemědělských plodin. Pro doplnění je vhodné uvést, že v roce 1988 již činily jarní kmenové stavy černé zvěře počet 31.373 kusů a odlov činil 47.883 kusů.

Podstatné změny přináší vyhláška č. 134/1996 Sb. Tak v §1 zařazuje černou zvěř do výčtu zvěře, pro kterou se určují jakostní třídy a normované kmenové stavy. Lov je oproti dosavadní právní úpravě ztížen tím, že v §4 odst 1.i) je stanovena doba hájení pro kňoura od 16.ledna do 31.července. Dále je v §7 povoleno lovit na společných honech jednotnou střelou pro brokovnice pouze selata a lončáky. Ve stejném § je zakázán lov dospělé černé zvěře, tedy kňoura a bachyně na společných honech. Pro doplnění opět uvádím jarní kmenové stavy černé zvěře které v roce 1996 činily 34.365 kusů a odlov činil 41.873 kusů.

Další vývoj představoval zrušení zákona 23/1962 Sb. a jeho nahrazení zákonem č.449/2001 Sb. o myslivosti, který nabyl účinnosti dnem 1. července 2002. Tento zákon přináší další změny ztěžující úpravy stavů černé zvěře lovem. V § 36 je stanovena povinnost uživatele honitby vypracovat plán mysliveckého hospodaření v honitbě, v tomto § se dále uvádí, že V honitbách, kde pro některé druhy spárkaté zvěře nejsou stanoveny minimální a normované stavy, lze po vyjádření orgánu státní správy myslivosti u těchto druhů zvěře lovit samičí zvěř a samčí zvěř do stáří 2 let ve stanovené době lovu bez omezení a bez vypracování a projednání plánu. V návaznosti na toto ustanovení vyhláška 491/2002 Sb. o způsobu stanovení minimálních a normovaných stavů zvěře a o

zařazování honiteb nebo jejich částí do jakostních tříd ve vztahu k černé zvěři stanoví, že se honitba, nebo její část podle charakteristiky přírodních podmínek zařazuje do jakostní třídy honitby. V § 3 je následně uvedeno, že normovaný stav se nestanovuje pro ten druh spárkaté zvěře, u kterého není možné v honitbě dodržet minimální stav uvedený v § 5 odst. 1 až 4. V § 5 je potom stanoveno že v honitbě, s výjimkou obory, se minimální stav spárkaté zvěře stanovuje pro každých 1000 ha výměry lesního celku, který činí při zachování poměru pohlaví (§ 4 odst. 1) takto 5 jedinců prasete divokého. Jinými slovy řečeno, pokud honitba neobsahuje ve své výměře, 1000 ha výměry lesního celku, nemůže být v této honitbě černá zvěř plánována a ani lovena. Přepočet plochy a poměrné úpravy stavů se nepřipouští. Jako řešení uvádí zákon č.449/2001 Sb. v § 36 odst. 5) ustanovení, že v honitbách, kde pro některé druhy spárkaté zvěře nejsou stanoveny minimální a normované stavy, lze po vyjádření orgánu státní správy myslivosti u těchto druhů zvěře lovit samičí zvěř a samčí zvěř do stáří 2 let ve stanovené době lovu bez omezení a bez vypracování a projednání plánu. V návaznosti na toto ustanovení se v §39 zákona č.449/2001 Sb. umožňuje povolení lovu ve zvláštních případech, za účelem snížení stavů zvěře a zrušení jejího chovu. V tomto ustanovení se uvádí, že vyžaduje-li zájem vlastníka, popřípadě nájemce honebních pozemků nebo zájem zemědělské nebo lesní výroby, ochrany přírody anebo zájem mysliveckého hospodaření, aby počet některého druhu zvěře byl snížen, orgán státní správy myslivosti povolí, popřípadě uloží uživateli honitby příslušnou úpravu stavu zvěře. Nelze-li škody působené zvěří snížit technicky přiměřenými a ekonomicky únosnými způsoby, uloží orgán státní správy myslivosti na návrh vlastníka, popřípadě nájemce honebního pozemku nebo na návrh orgánu ochrany přírody nebo orgánu státní správy lesa snížení stavu zvěře až na minimální stav, popřípadě zruší chov druhu zvěře, který škody působí.

Těmito ustanoveními je tedy v naprosté většině honiteb nastolen stav, že černá zvěř není plánována a její lov je prováděn na výjimku. Návazně vyhláška č. 545/2002 Sb. o době lovu jednotlivých druhů zvěře a o bližších podmínkách provádění lovu stanoví v §1 dobu lovu prasete divokého - kňour a bachyně od 1. srpna do 31. prosince, čímž dosavadní dobu lovu zkracuje a to o 14 dnů v Lednu, tedy v době, kdy bývá souvislá sněhová pokrývka usnadňující lov zvěře.

Dále zákon č.449/2001 Sb. oproti dřívější úpravě rozšiřuje zakázané způsoby lovu v § 45 tak, že zakazuje ve vztahu k lovu černé zvěře lovit zvěř s pomocí zdrojů umělého osvětlení, zrcadel, zařízení pro osvětlení terče, hledí pro střelbu v noci s elektronickým zvětšením obrazu nebo pro převrácení obrazu, střílet zvěř z poloautomatických nebo automatických zbraní se zásobníkem schopným pojmout více než 2 náboje, dávat do krmiva lákací prostředky, lovit zvěř na honebních pozemcích, na kterých současně probíhá sklizeň zemědělských plodin, a na sousedních pozemcích ve vzdálenosti do 200 m od hranice těchto pozemků, lovit zvěř na čekané ve

vzdálenosti do 200 m od hranic sousední honitby, a v těchto vzdálenostech umísťovat myslivecká zařízení a provádět lov z mysliveckých a jiných zařízení.

Rozšíření pásma 100 metrového pásma od hranic sousední honitby, kde není možno lovit zvěř na čekané na 200 metrů je významným zásahem do možnosti lovu černé zvěře, neboť tato se při osamělém způsobu lovu loví především na čekané. Navíc toto pásmo zákazu lovu představuje u výměry honitby cca 900ha při obvyklé členitosti honitby téměř 30% výměry honebních pozemků a při výměře 600ha více než 1/3 honitby. Pokud toto opatření by mělo jako podcíl motivovat k tvorbě větších honiteb, pak vzhledem k dlouhodobému i současnému stavu mezilidských vztahů v oblasti myslivosti, je dosažení takového cíle velmi iluzorní. V zájmu snížení stavů černé zvěře by velmi prospěl návrat k původnímu 100 metrovému pásmu.

V době účinnosti této nové právní úpravy tedy v roce 2002 čítaly jarní kmenové stavy 44.041 kusů a odlov činil 81.757 kusů. V roce 2008 dosáhnul odlov černé zvěře počtu 137.898 kusů, což je počet převyšující o více než 10.000 kusů odlov zvěře srnčí v témže roce.⁵ Porovnáme-li tyto výsledky s koncepcí z roku schválenou v roce 1973 ministerstvem zemědělství a výživy ČSR jako „Koncepce rozvoje myslivosti v ČSR do roku 1990“, kde se uvádí, že kmenové stavy černé zvěře v Českých zemích měly činit 4.000 kusů a odloveno mělo být ročně 7.000 kusů, nutí současný stav k zamyšlení o smyslu a cílech současné právní úpravy této oblasti.

Odlov černé zvěře a tím i regulace početních stavů je v současnosti limitován především povolenými způsoby lovu. Při osamělém způsobu lovu je lovec omezen vedle právní úpravy také přírodními podmínkami. Jelikož černá zvěř je zvěří noční pak při osamělém způsobu lovu připadá v úvahu, až na výjimky, lov zvěře v noci na čekané. Vzhledem k omezující právní úpravě, která zakazuje v § 45 zákona 2001 Sb. použít umělé světelné zdroje či „noční vidění“, pak připadá v úvahu pouze možnost nočního lovu na čekané při použití odpovídající střelecké a pozorovací techniky. Vezmeme-li reálnou možnost tohoto způsobu lovu pouze v období úplňku za příznivého počasí, bude se v ideálním případě jednat o přibližně 60 dnů ročně. Reálně se bude jednat spíše o polovinu této doby a to ještě za předpokladu, že zvěř se vyskytne na místě osvětleném měsíce a nebude ve stínu. O další neodhadnutelný počet dnů můžeme předpokládat prodloužení této doby při souvislé sněhové pokrývce. Má-li

⁵ HAVRÁNEK, F., JEŽEK, M., HUČKO, M. *O čem hovoří myslivecká statistika, 2010*, časopis Myslivost 10/2010, str.47

být tento způsob lovu úspěšný je třeba předem černou zvěř na vhodná místa vnaudit. Vzhledem k tomu, že černá zvěř je ostražitá a v době úplňku se měsícem osvětleným místům vyhýbá, je úspěšnost tohoto způsobu lovu sporadická. Možným řešením by bylo prolomit odmítavý postoj v právní úpravě představované § 45 zákona 2001 Sb. a legalizovat možnosti použití umělých světelných zdrojů a nočních vidění alespoň na dobu nezbytnou k dosažení snížení stavů černé zvěře. Rozšířila by se tak možnost celoročního lovu černé zvěře při zkvalitnění odstřelu a zvýšení bezpečnosti lovu.

Při společných lovech, kdy v úvahu připadá nahánka, nadhánka nebo nátlacka, je omezujícím prvkem snižování stavů černé zvěře především právní úprava. Jestliže před účinností právní úpravy vyhl. č. 134/1996 Sb. bylo možno lovit černou zvěř na společných lovech bez omezení věku, v současnosti je možno na společných lovech v souladu s ustanovením § 7 vyhl. č. 134/1996 Sb. lovit pouze selata a lončáky. Byť je toto ustanovení beze sporu motivováno ušlechtilým cílem zachovat dospělou zvěř pro další chov a snížit stavy přírůstků, dochází zde k zásadním pochybením a to jednak ze stany organizátorů a také střelců. Ze strany organizátorů je to zejména v lesních honitbách, kde uživatelé honitby často vyhovuje stav přemnožení černé zvěře, kladení důrazu na možnost lovu pouze selat, aby zachování stavu přemnožení nebylo ohroženo lovem lončáků a byl zajištěn další profit zejména z poplatkových lovů. Ze strany střelců zase dílem neznalost, obava z ulovení kusu staršího dvou let a také většinou příliš krátká doba k obeznání zvěře. Zde je nutno uvést, že černá zvěř ve stadiu lončáka při dobré výživě může být hmotnější, než zvěř tříletá, huře geneticky založená. Rozmezí věku 2 a 3 let je možno spolehlivě rozpoznat pouze podle chrupu. Správní orgány posuzují potom takový odlov poměrně přísně a sankce pro střelce, který při společném lovu ulovil kus černé zvěře starší dvou let, představuje obvykle ztrátu loveckého lístku a následně zbrojního průkazu

Na posledně uvedenou problematiku je třeba nazírat v širším pohledu. Výkon práva myslivosti se v některých, převážně lesních honitbách, kde se trvaleji vyskytuje černá zvěř stala výnosnou podnikatelskou činností, která je naprosto v rozporu se záměrem a filosofií právní úpravy myslivosti. V těchto honitbách je celý podnikatelský záměr postaven na neúměrně vysokých stavech černé zvěře a umožnění poplatkového odlovu buďto formou nahánek, nebo prodejem povolenek umožňujících osamělý, většinou celoroční odlov černé zvěře. Vychází se z předpokladu, který je reálný, že v lesích vysoké stavy černé zvěře nepůsobí větší škody na lesních kulturách. V těchto honitbách je přítomnost černé zvěře uměle ustálena a udržována celoročním zavážením většího množství zejména jaderných krmiv. Důsledkem je minimální migrace černé zvěře a vznik tzv. „polodivokých“ chovů, které se především v létě a na počátku podzimu v době vegetace přesunou do sousedních polních honiteb, působí tam škody na polních kulturách, což ovšem uživatele lesní honitby příliš netíží. V období nouze,

s končícím podzimem, se tato zvěř vrací zpět za potravou do lesních honiteb, kde přečkává za vydatného „stabilizačního krmení“ zimní a jarní období, aby se celý cyklus znovu opakoval. Vzhledem k možnostem rozsahu příspěvku zde problematika škod způsobených zvěří není zmiňována.

Jak z uvedeného vyplývá, je možno vyslovit názor, že současná právní úprava výkonu práva myslivosti nese významný podíl na současném negativním stavu, kterým je přezvěření černé zvěře. Restriktivními opatřeními, ztěžujícími lov černé zvěře posledních dvacet let a také absencí účinných ustanovení, které by ztěžujícími kořistnický způsob užívání honiteb ke škodě mnoha vlastníků polních honebních pozemků a uživatelů polních a smíšených honiteb se v této oblasti právní úpravy myslivosti jeví jistá nedostatečnost. V právní úprava také postrádá opatření které by účinně omezovalo navážení neúměrného množství krmiva do honiteb s cílem této honitbě vázat a kumulovat černou zvěř a v maximální míře omezit její migraci. Za tímto stavem je možno také vidět zjištěné partikulární a lobistické zájmy některých významných zájmových skupin. Právní úprava myslivosti je v současnosti jistě velmi citlivou záležitostí napříč celým politickým spektrem. Pokud připustíme úvahy de lege ferenda, může nastat stav, že neúnosná situace bude řešena bezohledným a drastickým snižováním stavů černé zvěře. Významnou změnu může také přinést snaha o snížení zákonné minimální výměry honiteb až na 150 ha, nebo „rozumná úprava“ stávajících právních předpisů umožňující původní možnosti lovu černé zvěře, podporu migrace a zamezení kumulace černé zvěře v lesních honitbách nadměrným příkrmováním.

Literature:

- WOLF, R., RAKUŠAN, C. Černá zvěř. Praha : Státní zemědělské nakladatelství, 1977, 204s.
- HAVRÁNEK, F., JEŽEK, M., HUČKO, M. O čem hovoří myslivecká statistika, 2010, časopis Myslivost 10/2010, str.47
- VODŇANSKÝ, M., KRČMA, J., ZABLOUDIL, F. Zhodnocení vývoje populace černé zvěře a vypracování návrhů na její účinnou regulaci, Brno, 2003, Institut ekologie zvěře, Veterinární a farmaceutické univerzity Brno, str.6

Contact – email

jirituza@volny.cz